

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 4(4), p. 195–214

IŠ NUSIKALSTAMOS VEIKOS GAUTAS TURTAS KAIP KONFISKUOTINO TURTO RŪŠIS

Rasa Paužaitė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4584
Elektroninis paštas R.Pauzaite@lat.lt

Pateikta 2009 m. rugsėjo 17 d., parengta spausdinti 2009 m. gruodžio 14 d.

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjama vienos iš konfiskuotino turto rūšių – nusikalstamu būdu gauto turto samprata, turinys, teisinio reglamentavimo bei taikymo teismų praktikoje problemos. Daroma išvada, kad Baudžiamojo kodekso 72 straipsnio 2 dalies 3 punkte ši konfiskuotino turto rūšis apibrėžta netiksliai, todėl neapima visų galimų nusikalstamo praturtėjimo formų. Teismai, sprenddami klausimą dėl konfiskuotino turto apimtys, turėtų atsižvelgti ne tik į Baudžiamojo kodekso 72 straipsnio formuluotes, bet ir į Tarybos pamatinių sprendimų, suderintų su Baudžiamuoju kodeksu, nuostatas ir tikslus. Straipsnyje taip pat analizuojamas nusikalstamos veikos dalyko konfiskavimo pagrįstumas. Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimais, kuriais kontrabandos dalyko konfiskavimas buvo pripažintas pažeidžiančiu Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos I protokolo I straipsnį, daroma išvada, kad egzistuojanti Lietuvos teismų praktika šiuo klausimu turės būti keičiama.

Reikšminiai žodžiai: turto konfiskavimas, konfiskuotinas turtas, nusikalstamu būdu gautas turtas, nusikalstamos veikos dalykas, netiesioginės pajamos.

Įvadas

Šiuolaikinio turto konfiskavimo instituto pagrindą sudaro trinarė konfiskuotino turto sistema: nusikalstamos veikos įrankiai ir priemonės (lot. *instrumentum sceleris*), nusikalstamos veikos dalykas (lot. *objectum sceleris*) bei iš nusikalstamos veikos gautas turtas (lot. *productum/fructum sceleris*). Turto konfiskavimo, kaip baudžiamojo poveikio priemonės pobūdis ir paskirtis, suponuoja tai, kad turtas, nesusięšęs su nusikalstamos veikos padarymu, negali būti konfiskuojamas. Šio straipsnio tyrimo objektas – Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 72 straipsnio 2 dalies punkte reglamentuojamas vienos iš konfiskuotino turto rūšių – iš nusikalstamos veikos gauto turto samprata, turinys ir jo konfiskavimo sąlygos. Nagrinėjamos temos aktualumą lemia tai, kad iš nusikalstamos veikos gautas turtas kaip konfiskuotino turto rūšis buvo suformuota tarptautinėse konvencijose kaip kovos su tarptautinio pobūdžio nusikaltimais ir organizuotu nusikalstamumu priemonė. 1990 m. Europos konvencija dėl pinigų plovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo (toliau – Pinigų plovimo konvencija) įpareigoja valstybes imtis reikalingų priemonių, kad būtų galima konfiskuoti pajamas arba turtą, kurio vertė atitinka tokias pajamas, o pajamos reiškia bet kokią ekonominę naudą, tiesiogiai arba netiesiogiai gautą iš nusikalstamos veikos. Iš esmės analogiški reikalavimai nusikalstamu būdu gauto turto turiniui nustatyti ir 2000 m. Jungtinių Tautų konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą bei Tarybos pamatiniame sprendime 2005/212/TVR dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo (toliau – 2005 m. Pamatinis sprendimas).

Tuo tarpu BK 72 straipsnio 2 dalyje nagrinėjama konfiskuotino turto rūšis apibrėžiama kaip „nusikalstamos veikos rezultatas“ bei „iš nusikalstamos veikos gauti pinigai ar kiti materialią vertę turintys daiktai“. Lygindami šias nuostatas su minėtuose tarptautiniuose ir ES dokumentuose pateikta iš nusikalstamos veikos gauto turto samprata, matome, kad jos neapima visų nusikalstamo praturtėjimo formų. Be to, aiškinantis jų prasmę susidaro įspūdis, kad nusikalstamos veikos rezultatas suvokiamas plačiau nei iš nusikalstamos veikos gauti pinigai ar kiti materialią vertę turintys daiktai, o tai kelia neaiškumų įstatymo taikytojui. Toks nenuoseklus iš nusikalstamos veikos gauto turto apibrėžimas baudžiamajame įstatyme neprisideda prie efektyvaus turto konfiskavimo taikymo praktikoje. Naujaisi tarptautinės ir Europos Sąjungos teisėkūros procesai turto konfiskavimo srityje siejami būtent su galimybių konfiskuoti iš nusikalstamos veikos gautą turtą plėtimu. Tačiau moksliniu lygmeniu ši konfiskuotino turto rūšis nagrinėjama retai, pasigendama detalesnės svarbiausių jo sampratą atskleidžiančių aspektų – turto nusikalstamos kilmės ir jo turinio analizės.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti iš nusikalstamos veikos gauto turto sampratą, turinį, atskleisti šios konfiskuotino turto rūšies reglamentavimo bei taikymo teismų praktikoje problemas bei pateikti jų sprendimo gaires.

Straipsnis parašytas taikant sisteminių, lyginamosios analizės, loginį ir kitus mokslinio tyrimo metodus.

1. Turto nusikalstama kilmė

Bendriausia prasme turto nusikalstamą kilmę atskleidžia jo ryšys su nusikalstamos veikos padarymu. BK 72 straipsnio 2 dalyje šis ryšys apibūdinamas kaip „nusikalstamos veikos rezultatas“, „iš nusikalstamos veikos gauti...“. Apibrėžiant nagrinėjamą konfiskuotino turto rūšį panašios formuluotės vartojamos dažnai. Pagal Jungtinės Karalystės 1988 m. Baudžiamosios justicijos aktą (angl. *Criminal Justice Act*) laikoma, kad asmuo pasipelnė iš nusikalstamos veikos, jeigu jis įgijo turtą kaip nusikalstamos veikos rezultatą arba ryšium su nusikalstamos veikos padarymu. Analogiškos nuostatos įtvirtintos ir Rusijos Federacijos, Vokietijos, Šveicarijos BK. Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *Sun v. Russia* taip pat nurodė, kad sąvoka „gautas nusikalstamu būdu“ implikuoja tai, jog kaltininkas įgyja turtą padarydamas nusikalstamą veiką (angl. *offender gained possession of the assets through criminal activities*). Atsižvelgiant į tai svarbiausias turto nusikalstamos kilmės aspektas – pačios nusikalstamos veikos, iš kurios toks turtas gaunamas, padarymas. Tačiau išvada dėl turto nusikalstamos kilmės nesiejama su apkaltinamojo nuosprendžio dėl tokios veikos priėmimu¹. BK 67 straipsnyje nustatyta, kad turto konfiskavimas gali būti taikomas ir atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, o teismų praktika plėtojama ta linkme, kad turtą pripažinti gautu iš nusikalstamos veikos nėra kliūtis ir tada, kai procesas baigiamas, ir kitais pagrindais (be abejo, jeigu pakanka turto nusikalstamą kilmę patvirtinančių įrodymų), pvz., suėjus senaties terminams² ar kaltininkui mirus³. Daugiau problemų šiuo aspektu kyla tose valstybėse, kuriose įtvirtintas vadinamasis išplėstinis turto konfiskavimas, kuris nesiejamas su konkrečia nusikalstama veika, iš kurios konfiskuojamas turtas yra gautas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad pagal BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punktą konfiskuojami tie kaltininko nusikalstama veika įgyti pinigai, kitos vertybės, kurios sudarė galimybę jam neteisėtai praturtėti⁴. Prof. V. Piesliakas iš nusikalstamos veikos gautą turtą apibrėžė kaip nusikaltusio asmens materialią naudą, nedarbines pajamas, gautas padarius nusikaltimą⁵. Toks įstatymo aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad nusikalstamu būdu gautas turtas suprantamas kaip kaltininko gauta turtinė nauda, jo pasipelnymas iš nusikalstamos veikos.

Turtinė nauda baudžiamosios teisės moksle tradiciškai nagrinėjama kaip nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams dalykas⁶. Tačiau

1 Šis klausimas plačiau nagrinėjamas analizuojant pinigų plovimo sudėtį. Žr.: Gutauskas, A. Nusikalstamu būdu įgyti pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*. 2007, 8(98): 67–68. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konsultacijoje teismams B3-86 yra nurodęs, kad nuosprendis dėl nusikaltimo, iš kurio gautas turtas įgyjamas ar realizuojamas, nėra būtinas, norint pripažinti tą turtą gautu nusikalstamu būdu, pakanka remtis byloje surinktais įrodymais, neabejotinai patvirtinančiais nusikalstamą turto kilmę. Žr.: *Teismų praktika*. 1998, 10.

2 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-363/2005.

3 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2005.

4 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 4 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-486/2006.

5 Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008, p. 229.

6 Fedosiuk, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*. 2004, 60(52): 82–95.

turto konfiskavimo taikymo prasme nusikalstamos turtinės naudos gavimo mechanizmas gerokai sudėtingesnis, kadangi turto konfiskavimas nesiejamas tik su turtinėmis nusikalstamomis veikomis⁷. Pagal BK 72 straipsnį gali būti konfiskuojama padarius bet kokią nusikalstamą veiką gauta turtinė nauda. Pavyzdžiui, *Vilniaus miesto 3 apylinkės teismas, vadovaudamasis BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punktu, konfiskavo 235 377,21 Lt, kuriuos kaltininkas palūkanų forma gavo padarydamas BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikalstamą veiką. Jis būdamas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu – antstoliu piktnaudžiavo tarnybine padėtimi ir viršijo įgaliojimus, siekdamas turtinės naudos asmeninėn nuosavybėn gauti palūkanas už jam patikėtas nebaigtų vykdyti vykdomųjų bylų pinigines lėšas, išieškotas trečiųjų asmenų lėšas pervesdavo į savo depozitinę sąskaitą ir dalį šių piniginių lėšų naudojo terminuotiems indėliams, turėdamas tikslą gauti palūkanas*⁸.

Nusikalstamų veikų, kurias padaręs kaltininkas gali gauti turtinę naudą, įvairovė lemia tai, kas iš nusikalstamos veikos gauto turto sampratos problema sprendžiama kuriant lakoniškas definicijas, kurios apimtų visus galimus nusikalstamo praturtėjimo atvejus. Įvairiuose šaltiniuose ši konfiskuotino turto rūšis apibrėžiama kaip nusikalstamos veikos pajamos (angl. *proceeds*), lėšos (angl. *assets*), piniginė nauda (angl. *pecuniary advantage*) ir pan. Reikia pripažinti, jog detaliam apibrėžti nagrinėjamą konfiskuotino turto rūšį be galo sunku, kadangi tektų aprėpti visas baudžiamojo įstatymo uždraustas veikas ir visus galimus turtinės naudos gavimo iš jų būdus. Dėl šios priežasties moksliniuose tyrimuose konfiskuotinas turtas dažniausiai įvardijamas kaip „turtas, vienaip ar kitaip susijęs su nusikalstama veika“⁹, o jo turinys sukonkretinamas per teismų praktikos pavyzdžius.

Kartu pažymėtina, kad BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostata konfiskuoti iš nusikalstamos veikos gautus pinigus ar kitus materialią vertę turinčius daiktus nepagrįstai siaurina iš nusikalstamos veikos gauto turto sampratą, todėl turi būti aiškinama sistemiskai su BK 72 straipsnio 1 dalimi, kur nurodoma, kad turi būti konfiskuojamas bet kokio pavidalo turtas. Tai atitinka 2005 m. Pamininį sprendimą, pagal kurį konfiskuotinas turtas gali būti įvairios formos – materialus ir nematerialus, kilnojamas ir nekilnojamas, ir teisiniai dokumentai, patvirtinantys nuosavybės teisę arba interesą į tokį turtą. Teismų praktikoje dažniausiai konfiskuojami pinigai ar kiti materialią vertę turintys daiktai, tačiau pavieniai atvejai rodo, kad pripažįstama įvairios teisinės formos turto konfiskavimo galimybė.

Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu V. K. nuteistas pagal BK 199 straipsnio 1 dalį ir, vadovaudamasis BK 72 straipsnio 2 dalies 2 punktu, teismas konfiskavo iš V.

7 Padarius šias veikas turto konfiskavimas netaikomas, jeigu nukentėjusiam asmeniui turi būti atlyginama nusikalstama veika padaryta turtinė žala. Plačiau žr.: Paužaitė, R. Turto konfiskavimo ir nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo santykis. *Jurisprudencija*. 2008, 11(113): 57–65.

8 Vilniaus apygardos teismo 2009 m. kovo 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-326/2009.

9 Борченко, Д. Ю. Конфискация имущества как мера уголовно-правового характера: понятие, природа, социальное предназначение и порядок применения: диссертация кандидата юридических наук [Ворченко, Д. И. Confiscation of property as a penal measure: conception, legal nature, social purpose and the rules of application] 12.00.08. Тольятти, 2007, с. 99.

*K. paimtus 980 Lt, 350 JAV dolerių, 400 vnt. „American Express Travelers Cheque“ po 500 eurų nominalo čekius 200 000 eurų sumai*¹⁰.

Vienas įdomesnių teismų praktikos pavyzdžių, iliustruojančių turto ryšį su nusikalstama veika, yra Kauno apygardos teismo nagrinėta baudžiamoji byla, kurioje *D. P. ir A. N. buvo nuteistos pagal BK 133 straipsnį už tai, kad žiauriai elgdamosi su D. P. senele O. P. ją privedė prie savižudybės. Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad D. P., kaip paveldėtoja, iš nusikalstamos veikos gavo O. P. priklausiusią ½ dalį buto, todėl ją konfiskavo. Kauno apygardos teismas, nagrinėdamas šią bylą apeliacine tvarka, sprendimą konfiskuoti turtą panaikino, motyvuodamas tuo, kad byloje nėra įrodymo – paveldėjimo teisės liudijimo ar kito dokumento, patvirtinančio, kad po nukentėjusios mirties jos turtas nuosavybės teise perėjo ar buvo perleistas nuteistajai D. P. Tačiau net ir tuo atveju, jeigu po O. P. mirties D. P. jau būtų paveldėjusi ½ dalį buto ir šis turtas būtų pripažintas gautu iš nusikalstamos veikos, jo konfiskuoti negalima, nes tarp nuteistosios ir kitų galimų O. P. turto paveldėtojų gali kilti civilinių turtinių ginčų, sprendžiamų civilinio proceso tvarka. Be to, sprendžiant O. P. turto paveldėjimo klausimus, prokuroras, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo nuostatomis, gali pareikšti civilinį ieškinį*¹¹.

Pritartina teismo išvada, kad paveldėjimo klausimas šiuo atveju turėtų būti sprendžiamas vadovaujantis Civilinio kodekso normomis¹². Tačiau nagrinėjamos temos požiūriu svarbu tai, kad teismams nekilo abejonių dėl turto nusikalstamos kilmės, nors mirusiosios turto paveldėjimas šiuo atveju buvo šalutinė nusikalstamos veikos pasekmė. Byloje nenustatyta, kad darydamos nusikalstamą veiką kaltininkės siekė užvaldyti nukentėjusiosios butą. Tai reikšmingas momentas sprendžiant turto nusikalstamos kilmės problemą, kadangi tokio reikalavimo ir neturėtų būti. Svarbu tai, kad tam tikrą turtą kaltininkas įgijo būtent dėl nusikalstamos veikos padarymo, o ne dėl kitų aplinkybių. Kaltininko valios aspektas iš nusikalstamos veikos įgyjant turtą nagrinėtas ir jau minėtoje baudžiamojoje byloje, kurioje jis buvo nuteistas už tai, kad piktnaudžiaudamas tarybine padėtimi, viršydamas įgaliojimus iš viso gavo 235 377,21 Lt palūkanų. *Teismas nurodė, kad nors tyrimo metu nenustatyta, kad V. S. turėjo įtakos banko mokamų palūkanų dydžiui, tačiau, įvertinus tai, kad sutartys buvo sudaromos jo iniciatyva, ši aplinkybė nesudaro pagrindo pripažinti, kad V. S. išmokėtos palūkanos nepriklausė nuo jo valios*¹³.

Analizuodama iškeltą problemą norėčiau atkreipti dėmesį į Vokietijos BK 73 straipsnį, kuriame nurodyta, kad turto konfiskavimas taikomas tada, kai kaltininkas darydamas nusikalstamą veiką ar ryšium su jos padarymu „ką nors gavo“ (vok. *erlangt etwas*), kas reiškia bet koki jo turtinės padėties pagėrėjimą¹⁴. Manychiau, kad tokia formuluo-

10 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-7-226/2007.

11 Kauno apygardos teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-513-397/05.

12 Civilinio kodekso 5.6 straipsnyje nustatyta, kad neturi teisės paveldėti nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą asmenys, kurie priešingais teisei tyčiniai veiksmais prieš palikėją, prieš kurį nors iš jo įpėdinių ar prieš testamente išreikštos palikėjo paskutinės valios įgyvendinimą sudarė teisinę padėtį, kad jie tampa įpėdiniais.

13 Vilniaus apygardos teismo 2009 m. kovo 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-326/2009.

14 Jescheck, H. H.; Weigend, T. *Lehrbuch des Strafrecht Allgemeiner Teil*. Berlin, 1996, p. 790.

tė tiksliai apibūdina nusikalstamos veikos padarymo ir turto įgijimo santykį ir leidžia daryti išvadą, kad nusikalstamos veikos padarymas turi būti turtinės naudos gavimo sąlyga. Vis dėlto ši taisyklė taip pat nėra absoliuti. Anglosaksų teisinės sistemos valstybių literatūroje turto nusikalstamos kilmės pavyzdžiu nurodoma *Re Randle and Potler* byla, kurioje pajamomis iš nusikalstamos veikos buvo pripažinti 30 000 svarų, kuriuos kaltininkai gavo iš leidėjų už parašytą knygą, kurioje aprašė savo padarytą nusikaltimą (jie buvo kaltinami tuo, kad padėjo įtariamam šnipinėjimu asmeniui pabėgti iš įkalinimo vietos)¹⁵. Neginčijama, kad prielaidas gauti turtinę naudą kaltininkams sudarė būtent nusikalstamos veikos padarymas, tačiau pats pasipelnymo būdas (knygos parašymas) nebuvo neteisėtas, be to, kyla abejonių, ar toks teismo sprendimas nepažeidė asmens teisės į saviraiškos laisvę.

Specifiškai iš nusikalstamos veikos gauto turto atmaina yra turtas, kurį kaltininkas gavo kaip atlygį už nusikalstamos veikos padarymą. Pavyzdžiui, *teismas BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto pagrindu konfiskavo 700 Lt, kuriuos kaltininkas gavo už tai, kad būdamas valstybės tarnautoju – dirbdamas pataisos įstaigoje ir žinodamas, kad draudžiama neteisėtai perduoti nuteistiesiems daiktus, į pataisos įstaigą įnešė mobiliojo ryšio telefoną ir perdavė jį nuteistajam, t. y. padarė BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikaltimą*¹⁶.

Nusikalstama turtinė nauda gali pasireikšti ne tik turto ar turtinės teisės įgijimu, bet ir turtinės prievolės išvengimu (išlaidų sutaupymu). Tokią išvadą leidžia daryti teismų praktika, suformuota, pavyzdžiui, kyšininkavimo, tarpininko kyšininkavimo ir papirkimo baudžiamosiose bylose. Šių nusikalstamų veikų dalykas – kyšis suprantamas kaip neteisėtai gautas ar siekiamas gauti nepagrįstas atlygis, t. y. bet koks turtas, *inter alia*, turtinės paslaugos, pavyzdžiui, nemokamas automobilio ar namo remontas, neprocentinių paskolų suteikimas, mokesčių sumažinimas ir kt.¹⁷, įskaitant ir tariamas ar tikras civilines sutartis su paperkamuoju¹⁸. Tokio pobūdžio kaltininko gauta nauda taip pat turėtų būti pripažįstama nusikalstamu būdu gautu turtu ir vykdant BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto imperatyvą – konfiskuojama. Priešingu atveju ją gavęs asmuo atsidurs geresnėje padėtyje už tą, kuris paėmė pinigines išraiškas kyšį. Turtinės prievolės išvengimas kaip nusikalstamo praturtėjimo forma Lietuvoje pirmiausiai aprašyta nagrinėjant turtines nusikalstamas veikas¹⁹, užsienio valstybėse jau seniai pripažįstama pagrindu taikyti turto konfiskavimą. Vokietijos baudžiamosios teisės doktrinoje nauda iš nusikalstamos veikos suprantama kaip bet koks asmens turtinės padėties pagerėjimas, įskaitant atvejus, kai nusikalstama veika sudaro prielaidas išvengti išlaidų²⁰. Jungtinėje Karalystėje pada-

15 Report on Confiscation and Forfeiture. *Scottish Law Commission*. Edinburgh, 1994, 147: 28.

16 Vilniaus miesto 3-ojo apylinkės teismo 2007 m. spalio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-592-119/07.

17 Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apžvalga. *Teismų praktika*. 2007, 26.

18 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48/2009.

19 Fedosiuk, O. *Jurisprudencija*, p. 89–90.

20 Jescheck, H. H., p. 790.

rius kontrabandos nusikaltimą iš kaltininko ne tik konfiskuojamos neteisėtai gabenamos prekės, bet ir išieškoma pinigų suma, atitinkanti už jas nesumokėtus mokesčius²¹.

Tuo tarpu Lietuvos teismų praktikoje su panašiu atveju neteko susidurti. Viena vertus, tai galima paaiškinti tuo, kad pripažinus asmenį kaltu dėl nusikalstamos veikos, kuri pasireiškia vienokios ar kitokios prievolės išvengimu, tokia prievolė turi būti įvykdoma, pvz., sumokami mokesčiai į valstybės biudžetą, gražinamos apgaulės būdu gautos socialinės išmokos ar kitokiu būdu nukentėjusiajam atlyginama padaryta žala. Paprastai turto konfiskavimas tokiais atvejais netaikomas, kadangi prioritetas teikiamas žalos atlyginimui. Kita vertus, nusikalstamos turtinės naudos apimčiai įtakos turi ir BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostata konfiskuoti iš nusikalstamos veikos gautus pinigus ar kitus materialią vertę turinčius daiktus, kuri orientuoja į tai, kad konfiskuojamas toks turtas, kurį kaltininkas gavo, o ne sutalpė. Tiesa, BK 72 straipsnio 5 dalyje numatyta galimybė išieškoti konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą, tačiau šios normos taikymas siejamas su atvejais, kai paimti konfiskuotina turtą natūra negalima dėl to, kad jis paslėptas, suvartotas ar priklauso kitiems asmenims. Dėl šios priežasties pažangus yra Jungtinėje Karalystėje įteisintas dualistinis turto konfiskavimo modelis (*confiscation* ir *forfeiture*), kurio esmė ta, kad kaltininkas turi sumokėti valstybei pinigų sumą, atitinkančią iš nusikaltimo gautos naudos vertę (savanoriškai arba priverstinai vykdant teismo sprendimą). Tuo tarpu turto konfiskavimas „natūra“ taikomas nusikaltimo instrumentams ir tiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautam turtui.

Itin platus nusikalstamo praturtėjimo mastas neišvengiamai lemia ir turto konfiskavimo taikymo sunkumus. BK 72 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad teismas, skirdamas turto konfiskavimą, turi nurodyti konfiskuojamus daiktus arba konfiskuojamo turto vertę pinigais. Ši norma įpareigoja tiksliai apskaičiuoti kaltininko gautą naudą, tačiau tai padaryti ne visada paprasta. Antai pripažįstama, kad įmonės darbuotojui į įmonės kompiuterius įdiegus nelegalią gyvenamųjų namų projektavimo kompiuterių programą (BK 192 straipsnio 1 dalis), kuri palengvina įmonės veiklą, gali būti gaunamas kur kas didesnis nei anksčiau pelnas²². Toks pelnas atitiktų iš nusikalstamos veikos gauto turto požymius, tačiau neabejotina, kad taikant turto konfiskavimą kaltininko pasipelnymo dydį būtų sunku nustatyti. Įmonės pelnas priklauso nuo daugelio faktorių, tuo tarpu nelegalios kompiuterinės programos įdiegimas yra tik vienas iš jų. Atsižvelgiant į tai, esant reikalui, turtinei naudai apskaičiuoti turėtų būti skiriamos finansinės ar kitokios ekspertizės, o iškilus abejonų, vadovaujamosi principu *in dubio pro reo*. Tai, kad iškelta problema egzistuoja teismų praktikoje, parodo Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamasis įsakymas, kuriame konstatuota, kad *tikslus iš nusikalstamos veikos D. S gautų pajamų dydis nėra nustatytas, tačiau pati kaltinamoji nurodė, kad kaip atlygį iš viso gavo mažiausiai 7 000 Lt bei spausdintuvą, kurio vertė 250 Lt. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, iš D. S. yra konfiskuotini 7 250 Lt*²³.

21 Alldrige, P. Smuggling, Confiscation and Forfeiture. *The Modern Law Review*. 2002, 65: 787–789.

22 Nevera, A. Baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus problemos: nacionalinis ir tarptautinis aspektai. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 51.

23 Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2008 m. balandžio 16 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-651/2008.

Nors turto nusikalstama kilmė ir pasipelnymo dydis yra baudžiamojoje byloje įrodinėtinos aplinkybės, kadangi jos susijusios su baudžiamojo įstatymo (BK 72 straipsnio) taikymu, tačiau kai kurie teismų praktikos pavyzdžiai liudija, kad visos įrodinėjimo galimybės neišnaudojamos. Štai vienoje *baudžiamojoje byloje, kurioje kaltinamoji nu-teista pagal BK 182 straipsnio 2 dalį už tai, kad neteisėtai apgaule įgijo didelės vertės turtą – laisvus valstybinės žemės sklypus konstatuota, kad, bylos duomenimis, yra nu-statyta, kad kaltinamoji V. P. tris žemės sklypus pardavė, tačiau duomenų, kad ji gavo už par-duotą žemę pinigus, byloje nėra, todėl jai neskirtina baudžiamojo poveikio priemonė – turto konfiskavimas*²⁴.

Iš BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostatų kyla pareiga ikiteisminio tyrimo pa-reigūnui, prokurorui ir teismui imtis priemonių galimam turto konfiskavimui užtikrinti: nustatyti, ar kaltininkas iš nusikalstamos veikos gavo turtinės naudos ir jos dydį, surasti iš nusikalstamos veikos gautą turtą arba jo vertę atitinkantį kaltininkui ar kitiems BK 72 straipsnio 3 dalies 2 punkte nurodytiems asmenims priklausantį turtą ir apriboti nuo-savybės teisę į jį. Priešingu atveju BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto imperatyvas taps neįgyvendinamas.

2. Iš nusikalstamos veikos gauto turto turinys

Pinigų plovimo konvencijos aiškinamajame rašte²⁵ bei tarptautinių organizacijų do-kumentuose²⁶ pabrėžiama, kad nusikalstamu būdu gauto turto turinį sudaro a) tiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautas turtas, b) turtas, į kurį paverstas nusikalstamu būdu gau-tas turtas ir c) netiesioginės pajamos iš nusikalstamos veikos²⁷. Papildomai skiriamos vadinamosios asocijuotos pajamos – tai iš nusikalstamos veikos gautas turtas, sujungtas su teisėtai įgytu turtu²⁸. Tokia iš nusikalstamos veikos gauto turto apimtis būtina siekiant įgyvendinti turto konfiskavimo paskirtį, kad nusikalstama veika neapsimokėtų.

Lietuvos teismų praktikoje dažniausiai konfiskuojamas tiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautas turtas, pavyzdžiui, pinigai, gauti pardavus narkotines medžiagas, kyšis ir pan. Gana paplitę ir atvejai, kai konfiskuojamas turtas, į kurį buvo paverstas nusikalstamu būdu gautas turtas. Pavyzdžiui, pagrobtas turtas parduodamas, t. y. vietoj turto natūra, gaunama jo pinigine išraiška. Pasitaiko ir priešingų atvejų, kai konfiskuojamas turtas, kurį asmuo įsigijo už nusikalstamu būdu gautus pinigus. *Vadovaujantis BK 72*

24 Vilniaus apygardos teismo 2006 m. birželio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-84/2006.

25 European Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime (ETS No. 141). Explanatory Report [interaktyvus]. [žiūrėta: 2009-09-10]. <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/141.htm>>.

26 Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures (MONEYVAL). Third round detailed assessment report on Lithuania. Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. Strasbourg, 30 November 2006, p. 46.

27 Stessens, G. *Money Laundering. A New International Law Enforcement Model*. London: Cambridge University Press, 2000, p. 44.

28 Милинчук, В. В. Актуальные проблемы совершенствования института конфискации [Milinchuk, V. V. Relevant problems of developing the institute of confiscation]. *Государство и право*. 2004, 7: 43.

straipsnio 2 dalies 3 punktu teismas iš I. G., kuri buvo nuteista pagal BK 189 straipsnį, konfiskavo automobilį „Ford Mondeo“, kuri jį įsigijo už 5 000 Lt, gautus iš M. G., žinodama, jog šie pinigai vogti²⁹.

Atkreiptinas dėmesys, kad BK 72 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta vadinamoji vertės konfiskacija – galimybė teismui tais atvejais, kai konfiskuotinas turtas paslėptas ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių, išieškoti iš kaltininko konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą. Manychiau, kad ši norma turėtų būti taikoma ir tais atvejais, kai konfiskuoti turta, kuriuo buvo pakeistas iš nusikalstamos veikos gautas turtas, natūra būtų sudėtinga nuosprendžio ar nutarties vykdymo prasme. Tokios situacijos pavyzdys galėtų būti baudžiamoji byla, kurioje teismas, vadovaudamasis BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punktu bei 6 dalimi, konfiskavo kaltininko už iš nusikalstamos veikos gautus pinigus įgytą žemienę striukę³⁰. Šiuo atveju daugiau kainuotų pats teismo sprendimo dėl turto konfiskavimo vykdymas, kadangi tokį turta sunkiai pavyktų realizuoti už pradinę kainą.

Patį „moderniausia“ ir sudėtingiausia konfiskuotino turto atmaina – netiesioginės arba antrinės pajamos (angl. *indirect/secondary proceeds*) iš nusikalstamos veikos. Jų koncepcija susiformavo kuriant tarptautinius dokumentus, skirtus kovai su neteisėtu disponavimu narkotinėmis medžiagomis, pinigų plovimu bei organizuotu nusikalstamumu. Netiesioginės pajamos – tai pelnas ar kitokia turtinė nauda, gaunama ne iš pačios nusikalstamos veikos, bet iš tiesioginių pajamų. Kitaip tariant, susiduriame su situacija, kai kaltininkas „padaugina“ tiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautą turta, pavyzdžiui, investuoja nusikalstamu būdu gautus pinigus ar išnuomoja pagrobtą automobilį.

Netiesioginių pajamų priskyrimas iš nusikalstamos veikos gauto turto kategorijai grindžiamas pamatiniu teisės principu – iš neteisės neatsiranda teisė, kuris suponuoja tai, kad visas turtas, kurio pirminis šaltinis buvo nusikalstamu būdu gautas turtas, negali būti laikomas teisėtu. Kita vertus, kaip pažymėjo amerikiečių autorius D. J. Friedas, netiesioginės pajamos susijusios ne tiek su pačia nusikalstama veika, kiek su kaltininko sugebėjimais investuoti, įskaitant ir sėkmės faktorių³¹. Įtraukus netiesiogines pajamas į konfiskuotino turto kategoriją, išnyksta tiesioginis ryšys tarp nusikalstamos veikos ir kaltininko gautos turtinės naudos, o tai gerokai praplečia turto konfiskavimo taikymo ribas. Teisės moksle iš esmės nediskutuojama dėl netiesioginių pajamų konfiskavimo būtinybės, pagrindinė problema procedūrinė – kaip įrodyti jų nusikalstamą kilmę ir suteikti tinkamas garantijas asmeniui, kurio turtas konfiskuojamas. Tiesa, kai kurių valstybių, pavyzdžiui, Prancūzijos, Rusijos Federacijos, baudžiamuosiuose įstatymuose taikomas nusikaltimų, už kuriuos taikomas turto konfiskavimas, sąrašo metodas, kuris leidžia pajamų iš nusikalstamos veikos konfiskavimą, įskaitant netiesiogines pajamas, taikyti tik už tam tikras veikas (narkotikų platinimas, pinigų plovimas, korupcinės nusikalstamos veikos ir pan.).

29 Vilniaus apygardos teismo 2007 m. gegužės 16 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-65/2007.

30 Panevėžio miesto apylinkės teismo 2008 m. balandžio 3 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. N-1-337-229/08.

31 Fried, D. J. Rationalizing Criminal Forfeiture. *Journal of Criminal Law & Criminology*. 1989, 79(2): 375.

Konfiskuoti netiesiogines pajamas iš nusikalstamos veikos įpareigoja ir Lietuvos Respublikos ratifikuota Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. Šios konvencijos 12 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad pelnai ir kitai nauda, gautai iš nusikalstamu būdu įgytų pajamų, iš turto, į kurį transformuotos ar kuriuo paverstos nusikalstamu būdu įgytos pajamos, arba iš turto, prie kurio pridėtos nusikalstamu būdu įgytos pajamos, turto konfiskavimas taikomas tokiu pačiu būdu ir tokiu pačiu mastu, kaip ir nusikalstamu būdu gautoms pajamoms. Tačiau BK 72 straipsnio 2 dalyje bei šios dalies 3 punkte apie netiesioginių pajamų iš nusikalstamos veikos konfiskavimą neužsimenama. Dėl šios priežasties Europos Tarybos Pinigų plovimo prevencijos komiteto (MONEYVAL) ekspertams, vertinusiems Lietuvoje veikiančias teises kovos su pinigų plovimu bei terorizmo finansavimu priemones, kilo abejonių, ar BK 72 straipsnio 2 dalies formuluotė „nusikalstamos veikos rezultatas“ apima ir netiesiogines pajamas iš nusikalstamos veikos, todėl buvo rekomenduota šią konfiskuotino turto rūšį apibrėžti detaliau³². Manoma, kad šios rekomendacijos įgyvendinimas padėtų aiškiau suvokti iš nusikalstamos veikos gauto turto apimtį, o tai prisidėtų prie efektyvesnio šios poveikio priemonės taikymo praktikoje. Vis dėlto aptarti teisinio reglamentavimo trūkumui neturėtų užkirsti kelio netiesioginių pajamų konfiskavimui. Svarbus vaidmuo šiuo atveju tenka teismams, kurie privalo užtikrinti tinkamą BK 72 straipsnio nuostatų aiškinimą. Europos Bendrijų Teisingumo Teismas 2005 m. birželio 16 d. Sprendime Pupino (C-105/03, Rink. p. I-05285) išaiškino, kad, taikydamas nacionalinę teisę, nacionalinis teismas turi ją aiškinti kiek įmanoma atsižvelgdamas į pamatinio sprendimo nuostatas ir tikslus, kad pasiektų juo siekiamą rezultatą bei laikytųsi ES sutarties 34 straipsnio 2 dalies b punkto. BK 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad šio kodekso nuostatos yra suderintos su Europos Sąjungos teisės aktu, nurodytų šio kodekso priede, nuostatomis (*inter alia*, su 2005 m. Pamatinio sprendimu)³³. Taigi teismai, spręsdami klausimą dėl konfiskuotino turto apimtį, turėtų atsižvelgti ne tik į BK 72 straipsnio formuluotes, bet ir į minėto pamatinio sprendimo nuostatas bei tikslus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pateikiamas BK 72 straipsnio nuostatų aiškinimas taip pat sudaro prielaidas išvadai, kad netiesioginių pajamų konfiskavimas galimas. Pavyzdžiui, vienoje nutartyje nurodyta, kad pagal BK 72 straipsnį turi būti konfiskuojamas turtas, kuris [...] susietas su kaltininko nusikalstama veika, pavyzdžiui, turtas sudaręs galimybę nusikalstama veika gauti neteisėtą naudą, praturtėti³⁴. Nagrinėjamu klausimu aktuali ir kasacinio teismo pozicija, užimta sprendžiant turto konfiskavimo ir nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo santykio problemą. *Patenkinus nukentėjusiojo civilinį ieškinį dėl pagrobto turto, BK 72 straipsnio nuostatos neturėtų būti taikomos, išskyrus atvejus, jei pagrobtas turtas parduodamas ar koku kitu būdu jį panaudojus gaunama materialinė nauda. Tokiu atveju turtui taikomos BK 72 straipsnio 5 dalies nuostatos*³⁵. Taip iš nusikalstamu būdu gauto turto taip pat gaunamos netiesio-

32 Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures (MONEYVAL), p. 46

33 Europos Bendrijų Teisingumo Teismo sprendimų santraukos. *Teismų praktika*. 2009, 31: 437.

34 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 4 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-486/2006.

35 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 18 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-70/2005; Nr. 2K-632/2004.

ginės pajamos (t. y. viršijančios iš nusikalstamos veikos gauto turto vertę). Netiesioginių pajamų konfiskavimo atveju pasitaiko ir žemesnių teismų praktikoje: *byloje nustatyta, kad S. S. apgaulės būdu užvaldytą pjūklą užstatė už 180 Lt, o gautus pinigus išleido gėrimams. Kadangi šiuos pinigus S. S. gavo iš nusikalstamos veikos, todėl toks turto dydis konfiskuotinas BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto pagrindu*³⁶.

Vis dėlto reikia pažymėti, kad teismų praktika netiesioginių pajamų konfiskavimo klausimu nėra suformuota, o minėti atvejai – veikiau retos išimtys. Su sunkumais susiduriama ne tik dėl to, kad BK 72 straipsnyje netiesioginių pajamų konfiskavimas *expressis verbis* neįtvirtintas. Ne mažiau svarbios ir procesinės priežastys. Netiesioginės pajamos paprastai nepatenka į konkrečios nusikalstamos veikos sudėtį, todėl jų konfiskavimas sukuria naują įrodinėjimo kryptį tiriant baudžiamąją bylą. Tuo tarpu baudžiamojo proceso įstatyme net nėra nuostatos, įpareigojančios ikiteisminio tyrimo pareigūnus, prokurorus ir teismus nustatyti, ar asmuo pasipelnė iš nusikalstamos veikos, ir surasti tokį turtą, tuo tarpu imtis priemonių galimam civiliniam ieškiniui užtikrinti BPK 116 straipsnyje įpareigojama. Siekiant efektyvesnio turto konfiskavimo taikymo vertėtų atkreipti dėmesį į užsienio valstybių patirtį. Jų atitinkamų įstatymų ir teisinės literatūros analizė leidžia daryti išvadą, kad kuo platesnė nusikalstamu būdu gauto turto apimtis, tuo labiau turto konfiskavimas netenka tradicinės baudžiamosios sankcijos bruožų. Pagrindiniai pokyčiai šioje srityje siejami su įrodinėjimo standartų supaprastinimu bei galimybe spręsti turto konfiskavimo klausimus atskirame procese³⁷.

Kitas iš nusikalstamos veikos gauto turto turinio probleminis aspektas susijęs su diskusija dėl to, ar į jį turi įeiti nusikalstamos veikos padarymo sąnaudos, kurias sudaro kaltininko teisėtai įgytas turtas. Pinigų plovimo konvencijos rengėjai, atsižvelgę į tai, kad šio klausimo reguliavimas skirtingose valstybėse esmingai skiriasi, paliko jį atvirą. Buvo nuspręsta tik dėl to, kad pradinė narkotinių medžiagų kaina iš nusikalstamos veikos pajamų negali būti atimama³⁸. Vokietijoje nuo 1992 m., kai buvo priimtos BK pataisos, skirtos kovai su organizuotu nusikalstamumu, konfiskuojamos visos pajamos, kurias kaltininkas gavo iš nusikalstamos veikos (*bruto* principas), tuo tarpu iki tol nusikalstamos veikos sąnaudos buvo išskaičiuojamos³⁹. Austrijoje šis klausiamas reguliuojamas dvejopai: paprastai nusikalstamu būdu gautu turtu laikoma tik faktinė nauda iš nusikaltimo (*neto* principas), tačiau nustatytas specialios turto konfiskavimo taisyklės organizuotoms grupuotėms ir nusikalstamos veikos padarymo išlaidos neišskaičiuojamos⁴⁰. Bene griežčiausios pozicijos nagrinėjamu klausimu laikomasi Jungtinėje Karalystėje, kurioje vyrauja „pajamos ne tik pelnas“ (angl. *proceeds not just profits*) doktrina. Ši doktrina

36 Rokiškio rajono apylinkės teismo 2006 m. rugpjūčio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-125-762/2006.

37 Plačiau žr.: Loschnig-Gspandl, M. Fight against Organised Crime: Recent Changes to the Catalogue of Statutory Offences and the Confiscation System in Austrian Criminal Law. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 1997, 5(3): 216; Evaluation Report on the United Kingdom. Greco Eval I Rep (2004) 1E. Strasbourg.

38 European Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime (ETS No. 141). Explanatory Report.

39 Jescheck, H. H., p. 791.

40 Loschnig-Gspandl, p. 216.

pirmiausiai buvo suformuota narkotikų bylose, vėliau ja pradėta vadovautis ir taikant turto konfiskavimą už kitas nusikalstamas veikas. Antai jeigu asmuo gauna darbo vietą už kyšį, konfiskuojamas visas jo uždarbis, neatsižvelgiant į sumokėtas įmokas į pensijų fondus, draudimą, galiausiai atliktą darbą⁴¹. Vis dėlto toks nusikaltimo pajamų traktavimas mokslininkų vertinamas nevienareikšmiškai. Pagrindinė kritika susijusi su tuo, kad tokiu būdu turto konfiskavimas įgyja baismės savybių, tuo tarpu galimybių atsižvelgti į turto konfiskavimą individualizuojant baudžiamąją atsakomybę nenumatyta⁴².

Tuo tarpu Lietuvoje aptariamasis klausimas nereglamentuojamas, nėra nusistovėjusi ir teismų praktika, tačiau pavieniai atvejai rodo, kad su šia problema susiduriama. Sprendami turto konfiskavimo klausimą baudžiamosiose bylose, susijusiose su neteisėta ekonomine veikla, teismai taiko faktinį nusikalstamo praturtėjimo kriterijų, todėl iš nusikalstamos veikos gautu turtu pripažįstamos ne visos pajamos, o tik realiai kaltininko gauta nauda – pelnas.

Telšių rajono apylinkės teismo nuosprendžiu UAB „G“ direktorius L. B. nuteistas pagal BK 202 straipsnį už tai, kad, neturėdamas licencijos, šios bendrovės vardu sudarė 19 krovininių rvežimo sandorių su įvairiomis UAB – iš viso už 353 647,25 Lt bei užtikrino jų vykdymą, t. y. versliškai vykdė tokią komercinę veiklą, kuriai pagal Lietuvos Respublikos kelių transporto kodekso (1996 m. lapkričio 19 d. įstatymas Nr. I-1628) nuostatas reikalinga licencija.

Šiaulių apygardos teismas atmetė prokuroro apeliacinio skundo prašymą konfiskuoti iš UAB „G“ pagal sutartis už suteiktas transporto paslaugas gautas pajamas – 353 647,25 Lt kaip iš nusikalstamos veikos gautą turtą. Teismas nurodė, kad byloje nustatyta, kad už krovinio vežimo paslaugas, neturint licencijos, gautos pajamos buvo deklaruotos, apskaityti ir valstybei sumokėti mokesčiai, t. y. bendrovė gautų iš nusikalstamos veikos pajamų nenuslėpė ir realios žalos valstybei nepadarė. Kartu teismas atkreipė dėmesį į tai, kad baudžiamajame įstatyme nėra išaiškinta, kas laikoma iš nusikalstamos veikos gautomis pajamomis – visos gautos pajamos pagal sandorius, ar tik „grynas pelnas“, atskaičius visus mokesčius. Byloje nenustatyta, ar nusikalstamos veikos darymo metu bendrovė turėjo „gryno“ pelno, kurį būtų galima pripažinti iš nusikalstamos veikos gautomis pajamomis, todėl prokuroro apeliacinis skundas dėl baudžiamojo poveikio priemonės – 353 647,25 Lt konfiskavimo netenkintinas⁴³.

Komentuojant šį teismo sprendimą, visų pirma reikia pažymėti, kad turtas, gautas verčiantis neteisėta ekonomine veikla, atitinka iš nusikalstamos veikos gauto turto požymius, todėl turėtų būti konfiskuojamas⁴⁴. Atsižvelgiant į tai, kad pati veikla (krovininių vežimas) nėra uždrausta, pažeistos tik jos vykdymo taisyklės, teismo sprendimui iš nusikalstamos veikos gautu turtu pripažinti tik pelną pritarčiau. Papildomų argumentų tokiai pozicijai teikia ir sisteminė teisinės literatūros ir teismų praktikos analizė, kurioje konstatuota, kad turto konfiskavimas neturi baismės savybių, kadangi juo siekiama pa-

41 Alldrige, P., p. 787–789.

42 *Ibid.*

43 Šiaulių apygardos teismo 2009 m. balandžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-31-64/2009.

44 Įdomu tai, kad šis teismų praktikos pavyzdys – reta išimtis. Išanalizavus 50 nuosprendžių, kuriais asmenys nuteisti pagal BK 202 straipsnį, nustatyta, kad turto konfiskavimo klausimas juose net nebuvo keliamas.

imti iš kaltininko tik tai, kas neteisėtai gauta⁴⁵. Vadovaujantis šia taisykle, turto konfiskavimas netaikomas tada, kai konfiskuotinas turtas grąžinamas teisėtiems savininkams arba tenkinamas jų civilinis ieškinys dėl tokio turto vertę atitinkančios žalos atlyginimo. Atsižvelgiant į tai, kad turto konfiskavimas skirtas atkurti *status quo ante*, bet ne bausti kaltininką, galima daryti išvadą, kad turi būti konfiskuojama tik faktinė nauda iš nusikalstamos veikos. Vis dėlto ši klausimą būtina spręsti diferencijuotai atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes. Galima pritarti išsakytai pozicijai, kad negali turėti imuneteto nuo konfiskavimo teisėtai įgytas turtas, kuriuo buvo finansuojama nusikalstama veika⁴⁶. Todėl sprendžiant klausimą dėl kaltininko pasipelnymo iš nusikalstamos veikos paprastai neatsižvelgiama į išlaidas, susijusias su nusikalstamos veikos padarymu.

Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo nuosprendžiu J. K. nuteistas pagal BK 260 straipsnio 1 dalį už tai, kad iš nenustatyto asmens nusipirkdamas už 400 Lt įgijo ne mažiau kaip 12,063 g psichotropinės medžiagos metamfetamino bei už 10 Lt dalį metamfetamino pardavė nenustatytam asmeniui, o likusią dalį (12,063 g metamfetamino) toliau laikė bei gabeno savo automobilyje, kol policijos pareigūnų buvo sulaikytas.

Teismas, vadovaudamasis BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punktu, konfiskavo 10 Lt, gautus pradavus narkotines medžiagas kaip iš nusikalstamos veikos gautus pinigus (baudžiamoji byla Nr. 1-163-376/2007).

3. Nusikalstamos veikos dalyko konfiskavimo problema

Be nusikalstamos veikos rezultato – *productum sceleris*, žinoma ir kita konfiskuotino turto rūšis – *objectum sceleris*, artimiausia nusikalstamos veikos dalyko sampratai. Dar žymus ikirevoliucinės Rusijos baudžiamosios teisės mokslininkas N. Tagancevas, nagrinėdamas turto konfiskavimą, skyrė daiktus, kuriuose įkūnijama nusikalstama veika (pvz., netikri pinigai, suklastotas dokumentas, falsifikuotos prekės), bei daiktus, kurie gaunami iš nusikalstamos veikos⁴⁷. Nusikalstamos veikos dalyko konfiskavimo klausimas sudėtingas dėl to, kad ši konfiskuotino turto rūšis dažnai neturi savarankiško statuso. Pinigų plovimo konvencijos rengėjai laikėsi pozicijos, kad, esant reikalui, jis turėtų patekti į Konvencijoje apibrėžtų nusikalstamos veikos pajamų bei instrumentų turinį⁴⁸. BK 72 straipsnyje nusikalstamos veikos dalykas kaip savarankiška konfiskuotino turto rūšis *expressis verbis* taip pat neišskiriamas, todėl gali būti konfiskuojamas tik jeigu atitinka kitų konfiskuotino turto rūšių požymius. Pažymėtina, kad neapibrėžtas nusikalstamos veikos dalyko teisinis statusas lėmė tai, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) byloje *Baklanov v. Russia* (no. 68443/01, judgement of 9 June 2005) ir *Sun v. Russia* (no. 31004/02, judgement of 5 February 2006), nagrinėdamas pažeidžiant nustatytą tvarką per valstybės sieną gabenamų pinigų konfiskavimo klausimą, konstata-

45 Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008, p. 237.

46 Alldrige, P., p. 787–789.

47 *Таганцев, Н. С. Уголовное право (Общая часть)* [Tagancev, N. S. Criminal Law. General Part]. Часть 2. По изданию 1902 года. Allpravo.ru., 2003.

48 European Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime (ETS No. 141). Explanatory Report.

vo Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 1 protokolo 1 straipsnio pažeidimą. Tokio sprendimo pagrindinis argumentas buvo tas, kad kontrabandos dalyko pripažinimas iš nusikalstamos veikos gautu turtu pažeidė įstatymo numatomumo principą, kadangi toks traktavimas neišplaukė iš atitinkamo Rusijos Federacijos nacionalinio įstatymo turinio bei jo aiškinimo teismų praktikoje⁴⁹.

Nusikalstamos veikos dalyko teisinis statusas priklauso nuo pačios veikos pobūdžio. Akivaizdu, kad nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo arba realizavimo (BK 189 straipsnis), nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo (BK 216 straipsnis) dalykas yra iš nusikalstamos veikos gautas turtas. Šios konfiskuotino turto rūšies požymius atitinka ir nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams dalykas, kuris tampa nusikalstamu būdu gautu turtu kaltininkui jį neteisėtai užvaldžius. Kai kurių nusikalstamų veikų dalykas (pavyzdžiui, kyšis – kyšininkavimo ir papirkimo atveju) gali atitikti ir iš nusikalstamos veikos gauto turto (BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punktas), ir darant nusikalstamą veiką panaudoto turto (BK 72 straipsnio 2 dalies 2 punktas) požymius – priklauso nuo jo funkcijos atliekant nusikalstamą veiką.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 2003 m. gruodžio 29 d. nutarime Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“ suformulavo kontrabandos dalyko kaip nusikalstamu būdu gauto turto koncepciją. Šio nutarimo 8.1 punkte išaiškinta, kad kontrabandos dalykas ir už ją gauti pinigai bei kiti materialią vertę turintys daiktai konfiskuojami BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto pagrindu (t. y. kaip iš nusikalstamos veikos gauti pinigai ar kiti materialią vertę turintys daiktai – *aut. past.*). Vis dėlto reikia pasakyti, kad teismų praktika šiuo klausimu nėra nuosekli – pasitaiko atvejų, kai kontrabanda gabenami pinigai pripažįstami darant nusikalstamą veiką panaudotu turtu (BK 72 straipsnio 2 dalies 2 punktas)⁵⁰. Pažymėtina, kad turto gabenimo per valstybės sieną tvarkos pažeidimas savaime nesuponuoja jo nusikalstamos kilmės. Todėl vienintelis argumentas, kuriuo galima grįsti minėtą teismų praktikos poziciją, yra kontrabandos dalyko sąsajos su šio nusikaltimo padarymu. Tai patvirtina ir teismo išvada, kad *darant nusikalstamą veiką panaudoti pinigai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną buvo gabenami neteisėtai, siekiant nusikalstamo rezultato – nedeklaruotų pinigų įvežimo į Lietuvą. [...] nedeklaruoti pinigai tapo nusikalstamos veikos rezultatu, todėl teismas juos pagrįstai konfiskavo BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto pagrindu*⁵¹.

Tačiau tokie argumentai pripažįstant kontrabandos dalyką iš nusikalstamos veikos gautu turtu Europos Žmogaus Teisių Teismo buvo pripažinti nepagrįstais. Byloje *Sun v. Russia* EŽTT konstatavo, kad nacionalinio teismo išvada, jog pažeidžiant nustatytą tvarką per valstybės sieną gabenamų pinigų pobūdis iš „teisėtai įgytų“ pasikeitė į „nusikalstamu būdu įgytus“, kai pareiškėjas kirto valstybės sieną jų nedeklaravęs, yra

49 Nuosavybės teisės apsaugos standartas pagal Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnį apibūdinamas „trijų taisyklių“ režimu. Šių taisyklių esmė ta, kad kiekviena nuosavybės teisės ribojimo priemonė turi būti teisėta, nustatyta bendrųjų interesų tikslais ir proporcinga siekiamam tikslui. Šiose bylose, nustatęs, kad buvo pažeista antroji taisyklė, EŽTT nesprendė klausimo dėl trečiosios taisyklės, nustatančios proporcingumo reikalavimą, pažeidimo.

50 Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. liepos 9 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1462/2008.

51 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 18 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K–540/2007.

nepriimtina, kadangi toks interpretavimas nukrypsta nuo įprastos „gautas nusikalstamu būdu“ sampratos, kuri implikuoja tai, kad kaltininkas įgyja turtą padaręs nusikalstamą veiką. Tuo tarpu nagrinėjamu atveju pareiškėjas neįgijo pinigų padarydamas kontrabandos nusikaltimą, bet juos uždirbo atlikdamas savo darbą. Be to, toks traktavimas, EŽTT nuomone, neatitinka teismų praktikoje nusistovėjusio baudžiamosios atsakomybės sąlygų interpretavimo.

Tokia EŽTT pozicija leidžia daryti išvadą, kad kontrabandos dalykas negali būti pripažįstamas iš nusikalstamos veikos gautu turtu, jeigu toks nėra *de facto*. Turint omenyje tai, kad turto deklaravimo tvarkos pažeidimas savaime negali paversti tokio turto iš nusikalstamos veikos gautu turtu, išvadą dėl turto nusikalstamos kilmės teismas galės daryti tik nustatęs, kad padaryta kita nusikalstama veika, iš kurios toks turtas ir buvo gautas. Dėl šios priežasties siekiant nustatyti kontrabandos dalyko kilmę, būtų gerokai ap sunkintas šios kategorijos bylų nagrinėjimas.

Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad tiksliau būtų kontrabandos dalyką traktuoti ne kaip iš nusikalstamos veikos gautą, bet kaip nusikalstamai veikai daryti panaudotą turtą (toks jo statusas, kaip minėta, taip pat pripažįstamas teismų praktikoje). Tačiau net ir tokiu atveju jo kilmės aspektas išlieka labai svarbus sprendžiant šios poveikio priemonės taikymo pagrįstumo klausimą. Tokią išvadą leidžia daryti EŽTT pozicija, išdėstyta byloje *Ismayilov v. Russia* (no. 30352/03, judgement of 6 November 2008), kurioje kontrabandos dalykas nacionalinių teismų buvo pripažintas nusikalstamos veikos instrumentu. EŽTT vertinimu, toks jo statusas atitiko nuosavybės teisės apsaugos pagal Konvencijos Pirmojo protokolo 1-ąjį straipsnį antrąją taisyklę – teisėtumo reikalavimą (Rusijos teismų praktikoje buvo analogiškų bylų, todėl pareiškėjas galėjo numatyti, kad jo turtas bus konfiskuotas) nepaisant to, ar buvo konstatuotas trečiosios taisyklės, nustatančios proporcingumo reikalavimą, pažeidimas. EŽTT konstatavo, kad nuosavybės teisės ribojimas turi atitikti padaryto pažeidimo sunkumą, tuo tarpu pareiškėjas nebuvo teistas, įtariamasis ar kaltinamas jokių nusikaltimų, nebuvo jokių duomenų, kad taikydamos turto konfiskavimą valdžios institucijos siekė užkirsti kelią pinigų plovimui, prekybai narkotikais, terorizmo finansavimui ar mokesčių vengimui. EŽTT įvertino tai, kad įvežti užsienio valiutą grynaisiais į Rusiją nedraudžiama pagal Rusijos teisę, pinigų suma, kuri gali būti pervedama ar fiziškai gabenama į Rusijos teritoriją, taip pat nebuvo ribojama. Be to, teisėta konfiskuotų pinigų kilmė nebuvo ginčijama, pareiškėjas pateikė įrodymus, kad jis pinigus įgijo pardavęs butą. Konfiskuota pinigų suma buvo esminė pareiškėjui, tuo tarpu žala, kuri būtų padaryta, – mažareikšmė: jis neišvengė mūsto mokesčių ir nesukėlė kitokios turtinės žalos valstybei. Jeigu pinigai būtų pervežti per sieną, valstybė tik neturėtų informacijos apie tai, kad pinigai pateko į Rusijos Federacijos teritoriją. Įvertinęs šias aplinkybes, EŽTT priėjo prie išvados, kad turto konfiskavimo sankcija buvo baudžiamoji pagal savo pobūdį. Tačiau šioje byloje pareiškėjas jau buvo nubaustas už kontrabandą laisvės atėmimo bausme atidedant jos vykdymą, o Vyriausybė įtikinamai neargumentavo, kodėl vienos bausmės šiuo atveju nepakako jos paskirčiai pasiekti. Šios aplinkybės nulėmė teismo išvadą, kad turto konfiskavimas buvo nepro-

porcingas ir sukėlė pernelyg didelę įpareigojimų našą pareiškėjui (angl. *individual and excessive burden*)⁵².

Analizuoti EŽTT sprendimai leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos teismų praktika kontrabandos dalyko konfiskavimo klausimu turės būti keičiama. Be to, jie sudaro prielaidas abejoti ir dėl kitų teisėtai įgytų konfiskuotino turto rūšių – nusikaltimo įrankių ir priemonių, jeigu jie nėra pavojingi *per se*, konfiskavimo pagrįstumo (pvz., automobilis, kuriuo buvo gabentas kontrabandos ar kitų nusikalstamų veikų dalykas). Tokia išvada nebūtų nauja – teisinėje literatūroje nusikalstamos veikos instrumentų konfiskavimas kritikuojamas dėl to, kad neįgyvendina deklaruojamo prevencinio tikslo, bet iš esmės yra neproporcinga bausmė kaltininkui⁵³. Tešiant šią mintį pažymėtina, kad olandų mokslininko G. Stessens nuomone, nusikalstamos veikos dalyko konfiskavimo esmė – apsaugoti visuomenę nuo nekontroliuojamo pavojingų daiktų naudojimo, todėl visuomenės interesas atimti iš nusikaltėlių narkotikus ar suklastotus asmens dokumentus yra neginčijamas⁵⁴. Šveicarijos BK nusikalstamos veikos dalykas priskiriamas prevencinio konfiskavimo atmainai, kurio paskirtis – užtikrinti, kad pavojingi objektai, t. y. tokie, kurie jau buvo panaudoti darant nusikalstamą veiką ir yra tikimybė, kad bus panaudoti ateityje, būtų išimami iš apyvartos⁵⁵. Iš to galima daryti išvadą, kad jeigu nusikalstamos veikos dalykas nėra gautas nusikalstamu būdu, jis konfiskuojamas tik tada, kai siekiama prevencinių tikslų⁵⁶.

Pagal BK 72 straipsnio 2 dalį darant nusikalstamą veiką panaudoto turto (į šią kategoriją, kaip minėta, patenka ir nusikalstamos veikos dalykas) konfiskavimas yra imperatyvus. Tuo tarpu kai kurių valstybių, pavyzdžiui, Vokietijos BK, nustatyta, kad teismas į tai, kad kaltininkui paskirtas turto konfiskavimas, turi atsižvelgti skirdamas pagrindinę bausmę. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad teisinis reguliavimas, kai suvaržoma teismo teisė atsižvelgus į visas, taip pat ir įstatyme nenurodytas, atsakomybę lengvinančias aplinkybes, skirti švelnesnę nei įstatymo numatyta bausmę, prieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui (Konstitucinio Teismo 2003 d. birželio 10 d. nutarimas). Nors turto konfiskavimas pagal baudžiamąjį įstatymą nelaikomas bausme, tačiau tais atvejais, kai konfiskuojamas kaltininko teisėtai įgytas turtas, ši poveikio priemonė neišvengiamai turi nubaudimo elementų, todėl galimybė teismui individualizuoti turto konfiskavimo taikymą turi būti užtikrinta. Todėl kontrabandos (BK 199 straipsnis), muitinės apgaulės

52 Panašiais argumentais proporcingumo reikalavimo pažeidimas buvo konstatuotas ir *Gabrić v. Croatia* (no. 9702/04, judgement of 5 February 2009) byloje.

53 Stessens, G. p. 44

54 *Ibid.*

55 Schmid, N.; Arzt, G.; Ackermann, J.-B. *Einziehung, organisiertes Verbrechen, Geldwäscherei. Kommentar*. Bd. 1. Zürich, 1998.

56 BK 72 straipsnio nuostatų ir jų teismo aiškinimo analizė leidžia daryti išvadą, kad konfiskuotinas turtas turi turėti materialią vertę. Daiktai, kurie nors ir buvo panaudoti darant nusikalstamą veiką ar gauti iš nusikalstamos veikos, tačiau neturintys materialios vertės arba uždrausti civilinėje apyvartoje, nelaikytini turto BK 72 straipsnio prasme, todėl pagal šį straipsnį nekonfiskuojami. Tokie daiktai perduodami valstybės institucijoms arba sunaikinami vadovaujantis BPK 94 straipsnio 1 dalies 2 arba 4 punktais, o ne paimami valstybės nuosavybėn, kaip nurodoma BK 72 straipsnio 1 dalyje.

(BK 199-1 straipsnis), prekių ar produkcijos neišvežimo iš Lietuvos Respublikos teritorijos (BK 200 straipsnis) ir panašių nusikaltimų dalykas gali būti konfiskuojamas pagal BK 72 straipsnio 2 dalies 2 punktą, jeigu teismas, įvertinęs, ar yra duomenų apie teisėtą tokio turto įgijimą, ar jis gali būti panaudotas nusikalstamai veikai daryti, taip pat atsižvelgęs į padaryto nusikaltimo pavojingumo laipsnį, kaltininkui paskirtos bausmės rūšį ir dydį, padaro išvadą, kad šio turto konfiskavimas konkrečiu atveju padės įgyvendinti bausmės paskirtį. Priešingu atveju gali būti sudaromos prielaidos pažeisti iš Europos Žmogaus Teisių Teismo suformuluotų teisės į nuosavybę apsaugos standartų bei Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijos išplaukiantį reikalavimą, kad tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus bei užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir skiriamų poveikio priemonių turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas).

Išvados

1. Iš nusikalstamos veikos gautas turtas – tai turtinė nauda, kaltininko gauta padarius nusikalstamą veiką ir pasireiškianti bet kokio pavidalo turto įgijimu arba turtinių prievolių išvengimu. Tais atvejais, kai kaltininkas dėl nusikalstamos veikos išvengia turtinės prievolės, turi būti taikomas jos piniginės vertės konfiskavimas. Siekiant įgyvendinti pagrindinį iš nusikalstamos veikos gauto turto konfiskavimo tikslą – kad nusikalstama veika neapsimokėtų – šios konfiskuotino turto rūšies turinį sudaro tiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautas turtas, turtas, į kurį paverstas nusikalstamu būdu gautas turtas, ir netiesioginės pajamos iš nusikalstamos veikos.

2. BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtinta iš nusikalstamos veikos gauto turto definicija neapima visų galimų nusikalstamo praturtėjimo formų. Todėl teismai, sprenddami klausimą dėl konfiskuotino turto apimties, turėtų atsižvelgti ne tik į BK 72 straipsnio reikalavimus, bet ir į Tarybos pamatinių sprendimų, suderintų su BK, nuostatas ir tikslus.

3. Turto nusikalstama kilmė ir pasipelnymo dydis yra baudžiamojoje byloje įrodinėtinės aplinkybės, kurios sudaro prielaidas šios rūšies turto konfiskavimo taikymui. Tačiau tradicinis turto konfiskavimo modelis negali užtikrinti efektyvaus visos iš nusikalstamos veikos gautos naudos konfiskavimo, todėl būtina svarstyti galimybę supaprastinti turto nusikalstamos kilmės įrodinėjimo standartus bei įtvirtinti išplėstinį konfiskavimą.

4. Nusikalstamos veikos dalykas kaip konfiskuotino turto rūšis BK 72 straipsnyje nenurodytas, todėl jo konfiskavimas galimas tik tada, jeigu jis atitinka kitų šiame straipsnyje nurodytų konfiskuotino turto rūšių požymius. Teismų praktikoje nusikalstamos veikos dalykas paprastai pripažįstamas iš nusikalstamos veikos gauto turto atmaina (BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punktas) arba darant nusikalstamą veiką panaudotu turtu (BK 72 straipsnio 2 dalies 2 punktas).

5. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos analizė leidžia daryti išvadą, kad kontrabandos dalykas negali būti pripažįstamas iš nusikalstamos veikos gauto turtu, jeigu tokia jo kilmė objektyviai nenustatyta. Tais atvejais, kai kontrabandos (ar kitos nusikalstamos veikos) dalyko teisėtumas nekelia abejonių, jo konfiskavimas gali pažeis-

ti proporcingumo o kartu ir teisingumo principą, kadangi BK nenumatytos galimybės šios rūšies turto konfiskavimą taikyti individualizuotai, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes.

Literatūra

- Alldrige, P. Smuggling, Confiscation and Forfeiture. *The Modern Law Review*. 2002, 65.
- Борченко, Д. Ю. Конфискация имущества как мера уголовно-правового характера: понятие, природа, социальное предназначение и порядок применения: диссертация кандидата юридических наук [Borchenko, D. J. Confiscation of property as a penal measure: conception, legal nature, social purpose and the rules of application]. Тольятти, 2007.
- Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures (MONEYVAL). Third round detailed assessment report on Lithuania. Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. Strasbourg, 30 November 2006.
- Europos Tarybos konvencija dėl pinigų plovimo, nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto ir konfiskavimo. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 12.
- Europos Bendrijų Teisingumo Teismo sprendimų santraukos. *Teismų praktika*. 31.
- European Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime (ETS No. 141). Explanatory Report [interactive]. [accessed 2009-09-10]. <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/141.htm>>
- Fedosiuk, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*. 2004, 60(52).
- Fried D. J. Rationalizing Criminal Forfeiture. *Journal of Criminal Law & Criminology*. 1989, 79: 2.
- Jescheck, H. H.; Weigend, T. *Lehrbuch des Strafrecht Allgemeiner Teil*. Berlin, 1996.
- Kauno apygardos teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A-513-397/05.
- Kauno apygardos teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A-604-133/2006.
- Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. liepos 9 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojame byloje Nr. 1-1462/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-363/2005.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 7 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-404/2005.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-198/2005.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 18 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-70/2005.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 4 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-486/2006.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 18 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-540/2007.
- Loschnig-Gspandl M. Fight against Organised Crime: Recent Changes to the Catalogue of Statutory Offences and the Confiscation System in Austrian Criminal Law. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 1997, 5: 3.
- Meier B. D. *Strafrechtliche Sanktionen*.-Berlin, Springer, 2001.
- Милицук, В. В. Актуальные проблемы совершенствования института конфискации [Relevant problems of developing the

- institute of confiscation]. *Государство и право*. 2004, 7.
- Nevera, A. Baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus problemos: nacionalinis ir tarptautinis aspektai. *Jurisprudencija*. 2007, 8(98). Panevėžio miesto apylinkės teismo 2008 m. balandžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N-1-337-229/08.
- Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antoji knyga. Vilnius: Justitia, 2008.
- Report on Confiscation and Forfeiture. Scottish Law Commission. Edinburgh, 1994. 147.
- Stessens, G. Money Laundering. A new International Law Enforcement Model. London: Cambridge University Press, 2000.
- Šiaulių apygardos teismo 2009 m. balandžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-31-64/2009.
- Schmid/Arzt/Ackermann. Einziehung, organisiertes Verbrechen, Geldwäscherei. Kommentar. Bd. 1. Zürich, 1998. Varėnos rajono apylinkės teismo 2008 m. spalio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-112-200/2008.
- Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo. OL 2005 L 68, p. 49.
- Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusizengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apžvalga. *Teisčių praktika*. 2007, 26.
- Борченко, Д. Ю. Конфискация имущества как мера уголовно-правового характера: понятие, природа, социальное предназначение и порядок применения: диссертация кандидата юридических наук [Confiscation of property as a penal measure: conception, legal nature, social purpose and the rules of application] 12.00.08. Тольятти, 2007.
- Таганцев, Н. С. Уголовное право (Общая часть) [Tagancev, N. S. Criminal Law. General Part]. Часть 2. По изданию 1902 года. Allpravo.ru, 2003.
- Vilniaus apygardos teismo 2007 m. gegužės 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-65/2007.
- Vilniaus apygardos teismo 2009 m. kovo 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-326/2009.
- Vilniaus apygardos teismo 2006 m. birželio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-84/2006.
- Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2008 m. balandžio 16 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-651/2008.
- Vilniaus miesto 3-ojo apylinkės teismo 2007 m. spalio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-592-119/07.

PROCEEDS FROM CRIME AS A TYPE OF PROPERTY SUBJECT TO CONFISCATION

Rasa Pauzaite

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The author of the present article analyses the conception of one of the types of seizable property, namely, the property acquired by criminal activity and the conditions for its confiscation. The problems of the regulations of the Criminal Code of the Republic of*

Lithuania (hereinafter referred to as the CC) and the judicial practice regarding the property acquired by criminal activity are disclosed. A conclusion is drawn that the definition of this type of seizable property established in Article 72 of the CC is too narrow, does not cover all possible forms of unjust enrichment and does not meet the international and the EU statutory requirements. The Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime adopted by the Council of Europe in 1990 binds the countries to take all requisite measures for the confiscation of proceeds from crime or property the value of which corresponds to such proceeds (the proceeds mean any economic benefit directly or indirectly received from committing a crime).

Taking this into account, the property acquired by criminal activity cannot be identified only with the money or other goods of material value as stated in Article 72 Part 2 Item 3 of the CC. It has to be interpreted an acquisition of money or property (evading the property liabilities) of any form and volume, not only direct, but also indirect proceeds from crime. However, such benefit has to be feasibly obtained and estimated in monetary terms.

The article also explores the problem of the validity of the confiscation of a crime subject (objectum sceleris). Article 72 of the CC does not define the subject of crime; therefore, it may be confiscated only when it corresponds to the characteristics of another type of seizable property (goods acquired by criminal activity, instruments and tools of crime or goods used when committing a crime). An accepted court practice is to confiscate a contraband object as a property acquired by criminal activity. In some cases of recent years, the European Court of Human Rights has dealt with a problem of the confiscation of contraband goods, the legal status of which in the applicant's country was essentially similar to the one established in the Lithuanian court practice, and in all cases the violation of Article 1 Protocol 1 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms was stated. For this reason, the existing court practice regarding the confiscation of a contraband object has to be revised.

At the same time, it should be noted that too wide a conception of property acquired by criminal activity determines the need to strengthen the procedural mechanism of the property confiscation implementation. Therefore, it is essential to consider the possibility to apply the transfer of the burden of proof to the perpetrator, to establish the extended confiscation and to create a system of the control of property origin (for example, a declaration of property and an obligation to substantiate the origin of the available property) in other judicial branches.

Keywords: *confiscation of property, property acquired by criminal activity, proceeds from crime, subject of crime, indirect proceeds.*

Rasa Paužaitė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: nusikalstamos veikos padarymo teisiniai padariniai, baudžiamojo poveikio priemonės, turto konfiskavimas.

Rasa Pauzaite, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Criminal Law, lecturer. Research interests: criminal liability, penal measures, confiscation of property.